

ШЫН

№71
(18956)

2017 чылдың
июнь 20
вторник

Хүннүн үнери — 03:44
Ажары — 21:18
Хүн дурту — 17:34

Садар өрттүз костуг 12+

НИИТИЛЕЛ-ПОЛИТИКТИГ СОЛУН

shyntuva@mail.ru
shyntuva@yandex.ru

Июнь 21 — Кинологтун хүнү

ТУСКАЙ МЕРГЕЖИЛДИҢ ИШЧИЗИ

Чылдың-на Россияның ИХЯ-зының кинологтары июнь 21-де боттарының профессионал байырлалын демдегеп эрттирер. Черле ынчаш Россияның өске-даа ыт азыракчылары бо хүннү кинологтар байырлалы кылдыр санаарлар. Россияга ытты шагдаа албанынга бир-ле дугаарында 1906 чылда ажылгап эгелээн. Оон бээр-ле дыка хей кем-херек үлгүдиглерин ыттың ачызында истеп тодарадып келген.

«Ыт кажан-даа ээзин кагбас, ол кижиниң эң-не шынчы өңнүүдүр» — дээш, Орлан Сыкыжыкович ыттарының дугайында чугаазын эгеледи. Ооң алыс чурту Өвүрнүң Саглы суур. Школа дооскан соонда 2 чыл шериг албаны эрттиргеш, 1996 чылда ТР-ниң Иштики херектер яамызынга шагдаа бооп ажылдап кирген. Ооң соонда прапорщик эргеге чедир ажылдааш, 2009 чылда хоорайның иштики херектер килдизинче шилчээн. Аңаа офицер эргелиг ажылдап тургаш, 2011 чылда кызырлада таварышканының соонда, ТР-ниң ИХЯ-зының кинологтар төвүнге ажылдай берген. Ол кинолог мергежилдиг апарганынга кажан-даа хомудавас, а харын-даа өөрүп чоруур. Чажындан тура-ла ыттарга ынак чораан болгаш, оларның-биле өңүктөжиринге бичии-даа бергедээшкннер турбаан.

«Баштай ажылдап келиримге, Энди деп ытты менээ хүлээди берген. Ооң ээзи Долаан Ооржак хүндүлүг дыштанылгаже үнген турган. Эндини бодумче өөредип, бот-боттарыныс аажы-чаңыныс билчип алырыныска чедир 3 ай чартык үе хереглеттинген. Кажан арга-дуржулгазы улуг хоочун кинологтарыныстың шыңгыы хыналдазын эрткенде, истелгеже үнер эргени алган бис. 6 чылдың дургузунда хей-ле херектерни тодарадып тыварынга дузалажып, кады ажылдааныныс соонда, Энди кадының байдалы-биле "хүндүлүг дыштанылгаже" үнген. Амгы үеде ол мээң бажыңымда.

Орлан Ооржактың ооң мурнунда ажылы чеже-даа өске угланышкынныг турган болза, ыт-биле ажылдаарын шыдаптар мен деп бодунга күштүг сорулганы салып тургаш, кинолог мергежилди шынгаздып эгелээни ол. «Мени бо мергежилге өөреткен башкыларым бистиң төптүң даргазы, полицияның подполковниги Игорь Бедрин, улуг инспектор, кинолог, полицияның капитаны Денис Васильев, биче инспектор, кинолог (17 чыл стажтыг), полицияның улуг прапорщици Александр Крысын олар-дыр. Олар мени чаа ажылдап келиримге, ытты чугааны билир кылдыр канчаар өөредиринден

эгелээш, херекти истеп тыварынга чедир айтып берип келген, арга-дуржулгазын ам-даа менээ дамчыдып чоруур башкыларым-дыр» — деп, ол өөрүп чугаалады.

Амгы үеде Орлан Ооржак Джерри биле Самбур деп ийи ыттыг. Олар ооң ийи дугаар өөреткен өңнүктери. 2013 чылда 8 айлыг Джерри-биле кады Башкирияның Уфа чоогунда Ляхово суурда кинологтар школынынче билиг бедидериниң курстарына 4 ай дургузунда өөрөнгөш келгенер. 2014 чылда Чечен Республикаже албан-хүлээлге аайы-биле 6 ай дургузунда сургакчылап база чорааннар. Тускай школага өөрөнгөш, чартык чыл өске черге практика база эрттирген болгаш, Джеррини ам частыр бүдүмелдер болгаш ок-боо дилеп тывар талазы-биле дипломнуг специалист деп санап болур. А Самбур чыттап истээр талазы-биле мергежээн.

Кажан Орлан Сыкыжыкович бодунуң ыды Джеррини агаарладыры-биле кажаазындан үндүрүптөргө, мен коргуп, ыдынар кижиле ызырбас бе деп дораан айтырдым. «Чо-ок, оларны кижиле ызырар кылдыр өөретпээн, а ис истээр кылдыр өөреткен ыттар-дыр» — дээш каттырды. Джерри кажаазындан үне халааш, долгандыр турар чүүлдерни чыдыргаш халып, бирде ээзиниң, бирде мээң чанымга халып кээп огланып, хостуг салыпканынга өөрээни ол боор, чассыыр-даа. Немец пордалыг ыт болгаш, Джерриниң мага-боду улуг-шыырак. Ырактан көөргө, ызырар, каржы ыттарга-даа демей, ынчалза-даа ол кижилерге халдаш, чүгле ээзиниң айтышкынын күүседир, угаанныг ыт болду.

Херек истээринге кандыг ыттар турарыл деп айтырымга, ис истээр, частыр бүдүмелдер тывар, кадарчы (лабораторлар), наркотиктер болгаш чок болган кижилерниң мөчү-сөөгүн дилээр, херектенер кадарар ыттар турар. Оларның аразында школага өөрөнгөш келген тускай мергежилдиг ыттар эндерик.

Кижиле бүрүзү ытка ынак, ооң-биле өңүктөжип чоруур-даа болза, оларны чаш уруглары дег хайгаарап, чугаа билер кылдыр өөредип чоруурларның саны Тывада эвээш. Кандыг кижиле кинолог боол болурул? Кинолог мергежилдиг кижиге спортчу мага-бот, кичээнгей, дыжы кулактар, көскү карактар болгаш эң-не дүрген боданыры дээн хевирлиг шынарлар албан херек. Оларның аразындан кичээнгей болгаш шыдамык чорук эң-не кол. Чүге дээрге истелгениң чедишкнниг түңнелинге ыт-биле кижиниң кады ажылдажылгазы

Орлан Ооржак өңнүү Самбур-биле.

чугула херек. Истелге үезинде ыттың шимчээшкннерин көнчүг кичээнгейлиг көөр, аңаа дузалажыр. Ооң шимчээшкнн бүрүзү кандыг-ла-бир чүүлдү тодарадып турар.

«Кандыг-даа ытты кижиле бодунга ижикирип алырда, ону чажындан тура азырап өстүрери күзөңгил. Ындыг-даа болза мен Джерри-биле кажан ол 8 айлыг турда өңнүктөшкен мен. Ооң-биле кады Уфага өөренип турган үевисте, ыдым-биле бот-боттарынысты чоок билчип алган бис. Ыттарны истекчи мергежилдиг кылдыр өөредирде, тускай аргалар херек. Джерри оюн хевиринге өөренип ыт болган. Ооң эң-не ынак ойнаараа — бөмбүк. Бөмбүктү алыр дээш кандыг-даа онаалгаларны кылырынга ол белен. Бир катап ийи каът бажың хире бедик черни эртер даалганы күүседир дээривиске, Джерри ынаар үнеринден сестип шаг болган. Кажан мен ооң ынак ойнаараа бөмбүктү оорамга, туткаш, кылаштап-

тарымга мээң соомдан оожум үнүпкөн».

Орлан Сыкыжыкович ыттарының дугайында хөөрей бергенде, карактары өөрүшкүдөн кыптыгып олурар. Ол ажылынга ынак, езулуг сеткилинден бердинген кижиле дээрзин ооң-биле чугаалажып тура эскердим. Ыттарын чаш уруглар дег чаптап өстүрүп, шөлээ үезинде оларын сагынгаш, ажылдаксай бээрин, ынчангаш өйлеп-өйлеп шынчы өңнүктөжир агаарладыры-биле чайгаар-ла ажылынга чедип келирин ол сактып чугаалады.

Материалым доозуп тура, тускай мергежилдин ишчизи, Россияның болгаш Тываның хей санныг шаңналдарының төлөпиг эдилекчизи Орлан Сыкыжыковичке болгаш ооң кады ажылдап турар эш-өөрүнге кел чыдар профессионал байырлары таварыштыр изиг байырны чедирип, оларның ажил-ижинге чедишкннерни күзөдим!

Сайсуу ДАРГЫН-ООЛ.
Авторнуң тырттырган чуруу.

өгүнгү
ндүрүлгөде:

уризм-2017
йгы ээлчег 2
ыттыңган 2

порт
ргиин эки 4
ңнелдерни
ргүскеннер

арта,
ь 21,
ү-делегейниң
а хүнү

ктыышкын 7
ГИСТ
САН

Хүннүн медээлери

САРЫГ-СЕПТЕ ТУТТУНУП ЭГЕЛЭЭН

Тываның Культура яамызының мурнады шиитпирлээр «10 культура бажыңы» деп төлөвилелиниң күүселдези иделкейжээн.

Барыын-Хемчиктин Дөң Терезин суурда Культура бажыңының капитал септелгези июль айда доостур, ооң түннелинде чаңгыс кыт чараш тудуг көстүп келир. Амгы үеде ажилдың хөй кезии кылдыңан, шалаларын салган, дээвириин дуглаан, соңгаларын тургускан. Оран-са-

вага электри хандырылганын каттап кирир, келир үениң культура одаа боду котельнаялыг болурун демдеглээр херек.

Сарыг-Септе культура одааның таваан салып эгелээн. Бо айның төнчүзүнде демир-бетон ханаларны тургузуп эгелээр. Ооң соонда тудугжулар сериже кирер. Төлөвилел езугаар дөжөк кудары, ханазын салыры, дээвириин тургузары көрдүнгөн. Оон аңгыда салгынадылган системаны, электри, соок, изиг суг хандырылганын база кирир.

АССОЦИАЦИЯ ДАРГАЗЫН СОҢГААН

Россияның Юристер ассоциациязының Тыва Республикада регион салбырының нити хуралы Тываның күрүнө университетинин юридиктиг факультетинин оран-савазынга болган.

Россияның Юристер ассоциациязының Тыва Республикада регион салбырының дүрүмүн Россияның Юристер ассоциациязының уставы-биле дүүштүреринин база күүсекчи комитеттин, регион салбырының чөвүлелиниң ажылынга хамаарыштыр өскерилгелер кириринин дугайында айтырларны сайгарган.

Юристер ассоциациязының регион салбырының 2016 чылда кылган ажылының дугайында отчетту ооң удуртукчузу Артур Монгал кылган. Эрткен чылын Тыва Республиканың чурттакчыларынга халас юридиктиг дузаны хамаатыларны хүлээп алыр 15 пунктуга чедирген, ол ышкаш библиотекалар системаны дамчыштыр ындыг ажылды кылып чоруткан. ТР-ниң Культура яамызы, «Тувинская правда» солунун редакциязы, «Защита» информация-эрге-хоойлу төвү болгаш «Тува-24» телекомпания болгаш Тываның күрүнө университети-биле кады ажылдажылга дугайында дугуржулга чардыңан.

Юристер ассоциациязының регион салбыры «Тыва Республикада юристерниң эң эки командасы», «Чылдың эң эки

юризи» деп мөөрейлерни органиастап турар. Ооң кол сорулгазы — Тыва Республиканың юристерниң демнежилгезин быжыглаары болгаш эң шыырак юридиктиг коллективтерни база юристерни илередири.

2016 чылда «Тыва Республиканың эң эки юризи» деп мөөрейинин тиелекчилерин илереткен. РФ-тиң ИХЯ-зының Улуг-Хемде муниципалитеттер аразының килдизинин опер-төлээзи Эрес Манзырыкчы Енисей хемче кыжын дүжүп кирген машинадан 4 кижинин ам-тынын камгалааны дээш, «Эң бүдүштүг мөзү-шынар» деп атка төлептиг болган. Эргелеп-башкарылга адырындан РФ-тиң Юстиция яамызының Тыва Республикада эргелелиниң начальнигинин оралакчызы Чодураа Ооржакты эргелеп-башкарылгага чедиш-кинниг ажылы дээш үнелээн. Өөредилге адырынга Тываның Конституция судунун судья-секретары Олег Дубровский, чырыдышкына — чырыдышкын хемчеглеринге идепкейлиг киржип турар Мачук Томочаков, мергежилге шынчызы дээш юстиция херектеринин талазы-биле сайыт Анна Абрамова үнелелдерни тус-тус алгылаан.

Бистиң регионда Юристер ассоциациязының удуртукчун соңгаан. Бо организацияны тургузарындан эгелээш баштайгы даргазы болуп келген Артур Монгалды база катап ооң удуртукчунга юристер бир дембиле соңгааннар.

ВЛАДИМИР ТОКАНЫ ЧЫРЫК АДЫНГА

Бо чылдың июнь 16-да Тываның сураглыг композитору Владимир Салчакович Тока 75 харлаар турган.

Республиканың культу-ра амыдыралында В.С. Токаны академиктиг аялганың хөгжүмчүлеринин «орук айтыр сылдызы» деп болур. Ол симфониктиг долу чогаалды — «Тайга симфониязын» Тывага тургускан кара чаңгыс хөгжүмчү болур.

Ол эрткен чүс чылдың 70-90 чылдарында дыка солун, классиктиг чогаалдарны бижээн. Ол

дээрже симфониктиг оркестрге поэмалар-дыр. Ооң чогааткан аялгалары ам-даа чон ортузунда чаңгыланып чоруур, ам-даа хөй-хөй чылдарда чаңгыланыр дээрзинге чигзиниг чок.

Владимир Салчакович бойдустан дыңнааны бүгү дааш-шимээнни хөгжүмче шилчидиптер кайгамчык салым-чаянныг кижичораан. Ол дуңмазы Виктор Токанын адын эдилеп чоруур Тываның симфониктиг оркестрин тургузарынга улуг салышкынны кириген.

АЛИНА ПОКРОВСКАЯ ААЛДАП КЕЛИР

«Офицерлер» деп сураглыг фильмде кол рольду ойнап турар Алина Покровская бодунун коллективи — Россия армиязының төп академиктиг театры-биле кады Тывага кээр.

Июль 3-те 12 шакта Кызылга бичии уругларга «Доктор айболит азы сарбашкынар чуртунче аян-чорук» деп шиини көргүзөр. Кежээ 19 шакта «Старомодная комедия» деп солун шиини хоорайжылар магадаар аргалыг апаар, кол рольдарда Сергей Колесников биле Алина Покровская ойнап турар.

Россия армиязының театрының шиилеринин дугайында көрүкчүлөр бедик үнелелди берип турар. Чижээ, мындыг одуруглар бар: «Ийи ат-сураглыг артистер — Алина Покровскаяны, Сергей Колесниковтуң ойнааны «Старомодная комедиязын» көрдүвүс. Дыка-ла солун-дур. Янзы-бүрү идик-хеп даарап, чүс-чүс кижилер оюнга киришти-рип, улуг-улуг тудуглар кылып турган херээ чок, амыдыралды бөдүүнү-биле чараш кылдыр көргүзүп болур деп чүвени бо шии бадыткады».

gov.tuva.ru.

Тывага туризмни сайзырадырынга таарымчалыг онзагай черлер булун бүрүзүнде бар деп болур. Бо үеде Тывада ниитизи-биле дыштанылганың болгаш туризмниң 27 баазалары, 16 эмнелге пансионаттары бар. Оларның бирээзинге Туранның көктүг-шыктыг, чараш арга-эзим ишти черде «Туран» сыын ажил-агыиының дыштанылга баазасы хамааржыр. Июнь 16-да ол баазага Тывага туризмниң чайгы ээлчээниң байырлыг ажыдышкыны болган.

Туран хоорайдан баазага чедир асфальтылаан орук-биле каш-ла минут халдып чедер. Ногаан арга-эзим иштинде турисчи баазада дыштаныкчыларга таарымчалыг шупту байдалды тургускан. Бажыңнар, өглер, чунар-бажыңнар, сауна, шашлык кылыр печка, дыштанып саадаар, номчуттунар беседкалар, ресторан, кафе, аъттыг, тергелиг, шанактыг халдыр оруктар дээш оон-даа өске дыштанырынга таарымчалыг шупту байдалды ында тургускан. Ол хүн келген аалчылар бо бүгүнү халас көөр аргалыг болган. «Туран» сыын ажил-агыиының баазасында вип-зонаның администратору Светлана Одонинская: «Туран» сыын ажил-агыиы-биле сырый харылзаалыг ажилдап турар бис. Чылдың дөрт үезинде доктаамал аалчылар кээп дыштанып турар. Дыштаныр хүннерде ийи кыт бажыңнарны өг-бүлелер азы эш-өөр коллективтер хөлезилеп алгаш, арыг-агаарга дыштанып, эм шынарлыг сыын ханынга ванналар, баняга, эм оъттарлыг фито-доскаларга бустанып турар. Чоокку үеде бельгийлер, кыдаттар дыштангаш чордулар. Удавас стоматологтар шуулганы маңа болур» — деп, аалчыларны манап турарын дыңнатты.

«Туран» сыына ажил-агыиының мал эмчизи Дадар-оол Аракчаевич Донгак: «Төтчөглекчилерниң үлгедиинин хай-халавынга таварышкан бичии буур оглун Тожудан май 1-де эккелди. Бичии кыс бууржугашты Мая Аракчаевна деп адап алдывыс. Кижичолунга өскөн болгаш, өскүс Мая кижилерден көңүс кортпас» — деп, буур төлүн ажаап-карактап турарын чугаалады. Шынап-ла, кижилерден хойбас, харын-даа оюн эреп халыгылаар аңчыгаш болду.

Чайгы туризм чылының ажыдышкынынга аалчыларга 6 аңгы шөлге янзы-бүрү хемчеглерни органиастаан. Кызылдың уран чүүл колледжинин сургуулдарының «Мастерлер хоорайы» деп делгелге-ярмаркада дойдан, ыштан, мельхиордан кылган ажилдарын, чураан чуруктарын аалчылар чарашсынып, садып ап

ЧАЙГЫ ЭЭЛЧЕГ АЖЫТТЫНГАН

Туранның культура ажилдакчыла

турдулар. Колледжин башкызы Юрий Ахпашев дойдан суй белектер, ойнаарактар кылыр мастер-класс эрттирген.

«Туранның» сыын ханы-биле кылган бальзамнарын, эм оът холумактыг сыын ханын аалчыларга амзадып, халас үлөп турду. Тыва үндезин культура төвүнүн ажилдакчылары аът шалбадаары, кажык, буга-шыдыраа, «Чинчи чажыраы» деп оюннарны сонугаан чонга ойнадып, көргүзүп турду.

Тывага чайгы туризмниң байырлыг ажыдышкынын ТР-ниң көдээ ажил-агыи сайыды Эртине Данзы-Белека ажыдып, чыылганнарга байыр чедиргеш, аалчыларынга эң-не эки байдалды тургузуп турары дээш «Туран» сыын ажил-агыиының ажилдакчыларын мактаан чылыг-чымчак сөстөрүн илереткен. Ол ышкаш «Туран» сыын ажил-агыиының удуртукчузу Херел Васильевич Кызыл-оол аалчыларын кадыкшылын экижидип кээрин, оларны изиг күзели-биле манап турарын чугаалады. 2013 чылдан тура Тыва Чазактың деткимчези-биле ажил-агыиы эки сайырап турары дээш четтиргенин илереткен мөгейигниң сөстөрүн илеретти.

Орус культура төвүнүн ажилдакчылары самоварында изиг

шайы, булочкалары, ватлары, баранкалары-биле чыларны ашкарып-чем Ойнаар-кыстар театры тистери «Часкы чүге чарыл?» деп тоолун бараал «Серебрянка» санатори эмчилери «туранчылар» сырый харылзаалыг, д ажилдап турарын дың коллегаларында дириг хо сыын ажил-агыиының п циязын хаптаар тускай в аппаратты белекке сөңнэ Байырлалды «Саян ансамблиниң, Тыва н нал театрың артистер Бии-Хем кожуунун кул ажилдакчыларының кон биле дооскан.

Алдынай С Арслан АРАКЧА тырттырган чурук

Туристическая база

Ресторан.

Өскүс буурюгу-биле

Чайгы дыштанылга-2017

ТЫВАЛАР «АРТЕКТЕ»

Уругларның Бүгү-дегей төвү «Артектиң» алдыгы ээлчээ кидин түлүк. Хүндүктелдиг «Артек» бо чылын Тывадан 5 уругну үлүп алган. Тыва школары чурттуң кол лагерин чүгле дыштаныр эвес, өөренир, эш-өөрүлө харылзажыр, оюннар, өөрелерге киржирлер. Лагерьниң бо ээлчээ мур болгаш архив ажылын онуургаар уругларга ажит-ан.

Ол ышкаш хей санныг экскурсиялар, КВН, «Детская Новая» база «Уругларның Европаны-2017» деп уругларның өөрелери, спортчу, оюнаалыг хемчеглер болгаш хей өөр-биле таныжылга — бо-үгү «Артектиң» VI ээлчээ-Аныяк артекчилер делегей арының ырыларын болгаш ы-самын өөренир, ботаник-адче дыштаныр, Фрегаттың ил кораблиниң бодун көөр, техника кичээлдеринге

өөренир аргалыг болганнар. Оон аңгыда школачылар Севастополь, Балаклава хоорайларның база Херсонес Таврический музей-заповедник дээш өске-даа төөгүлүг болгаш культураның онзагай черлерин көргөннер.

Россияның шериг болгаш төөгү ниитилелиниң Тывада салбыры Тываның салым-чаянныг уругларынга Кара далай эриинге дыштаныр путевкаларны чаңгыс эвес удаа төлөп турар. Россияның шериг болгаш төөгү ниитилелиниң регионалдыг салбырының даргазы, ТР-ниң культура сайыды Алдар Тамдын: «Салым-чаянныг аныяктарның өөрелдиги болгаш культуруг дыштанылгасынга деткири мурнады көргөн сорулга-дыр» — деп демдеглээн.

Бо удаа «Артекче» чүгле эки өөрелдиги эвес, янзы-бүрү мөөрейлер болгаш олимпиадаларга чедишкннерлиг, ол ышкаш төрзэн чуртунуң төөгүзүн, музей болгаш архив ажылын ханы сонуургалдыг

Кежээки салют.

уругларны чоруткан. Ол дээрже Кызылдың № 5 гимназиясының өөреникчилери Саян Ооржак, Сувду Санчат, Динара Салчак, Сендажи Даң-Хая база Ай-кыс Кыргыс-тыр. Уруглар «Өг-бүлөм төөгүзү — Россияның төөгүзү» деп чогаадыг бижээннер. Даң-Хая Сендажи кижилер бүрүзү чонунуң салым-чолун болгаш төөгүзүн билер ужуруг деп санап турар. Ол Ада-чурттуң Улуг дайынының үезинде Тыва фронтуга канчаар дузалажып турганын, ТАР-ның көдээ ажил-агы сайыды чораан кырган кырган-ачазы Салчак Балчын-оолович Сендажының ол улуг ажилга кириштирген үлүг-хуузу дугайында, аңаа чоргаарланып турарын бижээн.

Даң-Хая артекти эш-өөрүбиле «Артек — музей девискээри» деп уруглар шуулганынга киришкен. Аңаа Россияның аңгы-аңгы регионнарындан 250 аныяк экскурсоводтар болгаш музей башкарыкчылары, аныяктарның шериг болгаш төөгү каттыжышкыннарындан, көрүлдөп, мөөрей-фестивальдар, олимпиадалар тиилекчилери киришкен.

«Артек — музей девискээри» деп төлөвилелден уруглар Ада-чурттуң Улуг дайынының

төөгүзүн, кырган-ачаларының маадырлыг чоруунуң дугайында ханы билиглерни алыр аргалыг болганнар. Школачыларга архив документилери база электронуг медээ баазасы-биле канчаар ажилдаарын, документилерни шинчилеп тургаш, эң-не үнелиг барымдааны тыварын өөреткен. Шуулганның киржикчи бүрүзү «Чоннуң тураскаалы», «Мемориал» база «Чоннуң маадырлыг чоруу» деп интернет-ресурстарда салган архив документилери-биле ажилдаарын көргөннер. Колла чүүл — бо ээлчегде уруглар истеп-тывар, шинчилээр музей болгаш архив ажылы-биле таныжар база боттарының били болгаш дуржулгасы-биле үлежири.

«Артектиң» алдыгы ээлчээ июнь 17-де доозулган. Уруглар төрзэн чуртунче келгеш, чамдыктары көдээде кырган-ава, кырган-ачаларынче дузалажып чоруптар, өскелери школа чанының лагерьлеринге дыштаныр азы ада-иези-биле аян-чорук кылып чоруптарлар. Ынчалза-даа олар «Артекке» дыштанган хөглүг, уттундурбас үезин кажан-даа утпастар.

Бистиң корр.

Үүлгедиг болгаш яла

АЛЫШКЫЛАРНЫ ШИИТКЕН

Ийикжииниң амы-тынынга четкен алышкыларның хомудалын Россия Федерациясының Дээди суду хандырбаан.

2013 чылдың октябрь 11-де Сүт-Хөл кожуунуң Суг-Аксы суурда чурттап турар алышкылар — Эрес болгаш Игорь Донгактарның бажыңыга эзирик үш оол кирип келгеш, бажыңның эзелери-биле аас былаажып эгелзэннер. Олар Игорь Донгакты элзэн каш катап шашканнар-даа. Ол бажыңындан үне халааш, дезип чоруптарга, «үш маадыр» оларны сүргеш чыдыпкан. Бажыңның девискээринге аңаа четкеш, содаалажырын уламчылаан.

Оларның соонда Эрес Донгак үнүп келгеш, кады төрзэнинче халдап турган оолдарның бирээзиниң хөдөөнче бижектээн, оон түнелинде ол өлгөн. Игорьну эттээринге киржип турган өске оол дезиптер бодаан, ынчалза-даа ону Игорь тудуп алгаш, салбаан. Оон Эрес ол оолду база элзэн каш катап бижектээн. Ол база ол черинге өлгөн.

Бо үүлгедиглерниң бадыткалдарын суд сайгаргаш, Эрес Донгакты РФ-тиң КК-зиниң 105 чүүлүнүн 2 кезээниң «ж» пунктузу-биле буруулуг деп санаан болгаш хосталганын 16 чылга казып шииткен. Эрестин өске үүлгеткен хөдөө дээш шииткелиниң кезик-чамдызын аңаа немээрже, ниитизи-биле шыңгы чурумнуг эдип чазаар колонияга 19 чыл хөдөөн эрттирер болган. Игорь Донгакты суд 10 чылга шииткен.

Ирина ЧОДУЙ,

Тыва Республиканың прокуратуразының килдизиниң улуг прокурору.

Артекчилер.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ БАШТЫҢЫНЫҢ ЧАРЛЫКТАРЫ

Тыва Республиканың Баштыңының Хүндүлел бижии-биле шаңнаарының дугайында

Кадык камгалал системазынга хей чылдарда ак сеткилдиг ажилы дээш Тыва Республиканың Баштыңының Хүндүлел бижии-биле Тыва Республиканың кадык палының «Тыва Республиканың перинаталдыг күрүнениң бюджет албан чериниң кол эмчизиниң трия талазы-биле оралакчызы Темир Темирович ТЫ, Тыва Республиканың кадык камгалалының уубликаның №1 эмнелгези» күрүнениң бюджет чериниң кезишкн салбырының эмчи сестра-дия Александровна ДОРОШЕНКОНУ, Тыва Республиканың кадык камгалалының «Эмчинин дүрген аның болгаш айыыл-халаптар медициназының блика төвү» күрүнениң бюджет албан чериниң эмчи дузазының үнүшкүн бригадазының фельд-адыжы Биче-оолович ДОНГАКТЫ шаңнаар.

Орар салгалды өөреткени болгаш кижизиткени өөредилге адырынга хей чылдарда ак сеткилдиг дээш Тыва Республиканың Баштыңының Хүндүлел бижии-биле Каа-Хем кожуунуң Сарыг-Сеп «№5 уруглар сады «Родничок» школа назы муниципалдыг өөредилге албан чериниң кичи-Марина Дижитовна БОПОН-ООЛДУ, Чаа-жуунуң Ак-Туруг суурда муниципалдыг ортума-кың англи дыл башкызы Клара Дмитриевна РНЫ, Тээли суурда күрүнениң бюджет өөредилге чериниң директорунуң өөредилге-бүдүрүлгө-ның талазы-биле оралакчызы Галина Херте-КАРТАЙ-ООЛДУ, Улуг-Хем кожуунуң Эйлиг-Хем муниципалдыг ортума-кың школаның төөгү башкызы Бараановна СААЯНЫ шаңнаар.

Хей мергежилдиг кадрларны белеткээр хей хей чылдарда үре-түннелдиг кады ажил-га болгаш Тыва Республиканың театр уран хөгжүдеринге хуу салышкыны дээш Тыва Республиканың Баштыңының Хүндүлел бижии-биле өөредилгениң «Россияның күрүнениң академик-театрының чанында М.С. Щепкин аттыг дээди

театр училищези (институду)» күрүнениң федералдыг бюджет өөредилге албан чериниң профессору Дмитрий Дмитриевич КОЗНОВТУ шаңнаар.

Культура адырынга хей чылдарда ак сеткилдиг ажилы дээш Тыва Республиканың Баштыңының Хүндүлел бижии-биле немелде өөредилгениң Кызыл хоорайда «Уругларның хореография школазы» муниципалдыг автономнуг албан чериниң ажилдакчызы Валентина Балай-ооловна ХОМУШКУНУ шаңнаар.

Үлетпүр адырынга хей чылдарда ак сеткилдиг ажилы дээш Тыва Республиканың Баштыңының Хүндүлел бижии-биле Тыва Республиканың «ТЭК-4 компания эргелекчизи» күрүнениң унитарлыг бүдүрүлгезиниң 5 разрядтың слесари Абдипайт Салыевич САДЫКОВ-ТУ шаңнаар.

Хей чылдарда ак сеткилдиг ажилы дээш Тыва Республиканың Баштыңының Хүндүлел бижии-биле «Россияның арга-арыг камгалалының төвү» федералдыг күрүне албан чериниң «Тыва Республикада арга-арыгның камгалал төвү» филиалының килдис начальнигиниң оралакчызы Юлия Геннадьевна ОНДҮРНҮ шаңнаар.

Тыва Республиканың Баштыңы Ш. КАРА-ООЛ.

Кызыл хоорай
2017 чылдың июнь 6 №113

Шаңнаарының дугайында

Кадык камгалал системазынга хей чылдарда ак сеткилдиг ажилы дээш Россияның болгаш Тываның демнежилгезиниң 100 чылынга база Кызыл хоорайның үндезилеп тургустунганының 100 чылынга алдар болдурган юбилейлиг тураскаал медаль-биле Тыва Республиканың кадык камгалалының хоочуну Галина Ивановна САНААНЫ шаңнаар.

Хей чылдарда үре-түннелдиг күш-ажылы дээш Россияның болгаш Тываның демнежилгезиниң 100 чылынга база Кызыл хоорайның үндезилеп тургустунганының 100 чылынга алдар болдурган юбилейлиг тураскаал медаль-биле Тыва Республика-да күш-ажылдың хоочуну Валентина Александровна

СЕМЕНОВАНЫ шаңнаар.

Тыва Республиканың Баштыңы Ш. КАРА-ООЛ.

Кызыл хоорай
2017 чылдың июнь 6 №114

Шаңнаарының дугайында

Өзүп орар салгалды өөредиринге болгаш кижизидеринге ачы-хавыязы болгаш хей чылдарда үре-түннелдиг күш-ажылы дээш Россияның болгаш Тываның демнежилгезиниң 100 чылынга база Кызыл хоорайның үндезилеп тургустунганының 100 чылынга алдар болдурган юбилейлиг тураскаал медаль-биле «Тыва Республикада каратэ федерация-зы» регионнуң хей-ниити организациясының оралакчы президентизи Чингиз Исахан-оглы АЛИЕВТИ, дээди профессионал өөредилгениң «Тываның күрүне университети» күрүнениң федералдыг өөредилге албан чериниң юридиктиг факультетиниң деканы, юридиктиг эртемнерниң кандидаты Александр Викторович МИНАЕВТИ шаңнаар.

Тыва Республиканың Баштыңы Ш. КАРА-ООЛ.

Кызыл хоорай
2017 чылдың июнь 6 №117

Н.В. Дудупке «Тыва Республиканың алдарлыг ажилдакчызы» хүндүлүг атты тыпсырының дугайында

Албан-хүлээлгезин үлегерлиг күүсөдип турары болгаш хей чылдада ак сеткилдиг күш-ажылы дээш «Тыва Республиканың алдарлыг ажилдакчызы» хүндүлүг атты Тыва Республика талазы-биле Иштики херектер яамызының миграция айтырыгларының талазы-биле килдизиниң начальниги, иштики албанның полковниги Надежда Васильевна ДУДУПКЕ тыпсыр.

Тыва Республиканың Баштыңы Ш. КАРА-ООЛ.

Кызыл хоорай
2017 чылдың июнь 6 №118

Хоочуннуң сүмези

АМЫДЫРАЛДАН
ЭСКЕРИГЛЕР

Амыдыралымның хөй кезин өөреникчилер аразына эрттирген болгаш, башкы кижиниң ажил-ижинден эскериглеримни бижип көрей.

Баштайгы ажилчын базым-нарымны бодумнуң-на өөренип чораан школамга, башкыларым аразына эгелээн мен. Эге дээрзинде, улуг башкылардан кижини сестир, оларның сеңээ чугаалаан нүүлдери хоойлу болур чүве болгай. Чаа-ла ажилдап келген кижини болгаш, шуптузун билер, арга-дуржулгалыг башкыларга билдинмес чүүл болурга-ла, маңап чедер сен. Олар айтырыгны шийтпирлежип бээр.

Мен уругларга улуг орус чонун дилын өөредип, улуг орус чогаалчыларның өлүм чок чогаалдары-биле таныштырып, орус дылдың чогаалдың сүүзүнүг байлаан бичии кижилерге чедирерин оралдажып чораан башкы мен.

Көдээ черге орус дылды башкылаары берге. Уруглар чүгле кичээлдер үезинде орус дылга чугаалажыр. Бир дылдан өске дылче шилчип алыры чамдык уругларның медреселеринге дыка берге болур. Уруглар хамаан-чок башкы кижиге берге болур ужурулуг. Ынчангаш тыва кижини орус дылды башкылаарда, орус дыл кырынга хөй номчутунар, орустап боданыр, аргалыг болза орус дыл кырынга хөй чугааланыр, ылаңгыя орус дылдың эдилекчилери-биле аралажыр болза эки.

Кажан өске дылга чугаалаарынче шилчип турда, кижиге иштики шаптыктурар. Ынчангаш школаларга кичээлдерни өске эртемниң башкылары тывалап, орустап эрттире бээр ховар эвес. Школага, албан черлеринге чүгле орустажып чугаалажыр деп негелде күүсеттинмейн турары база чажыт эвес.

Ынчангаш аныяк башкыларга арга-сүмем — башкы эртемни шилип алган соонда, бичии кижилерни амыдырал делегейинче төлөтүп үдөп, кандыг-даа байдалдарда бодун алдынып билер, орус, тыва дылдарга хостуг чугаалаар кылдыр өөредип, кижизидер сорулгалыг, хүлээлгелиг болганывыста, үргүлчү орус дылга чугааланыр, иштинде орустап боданыр, бодунуң эртеминге тускай литератураны үргүлчү номчуп чоруур ужурулуг. Бо таварылгада башкы иштики шаптыкты алып эртип, бир дылдан өске дылче чииги-биле шилчий бээрин амыдырал бадыткап турар.

Ынчангаш кандыг-даа эртемниң башкызы орус дыл кырында үргүлчү чугаалап, эртемни бичии кижилерге хандыр өөредип, уругларның орус дыл кырында чугаалаарын чедип ап турар болза, доозукчуларывыстың, ылаңгыя шеригге барган оолдарның «Чогум дыка эки билип турар кижини мен ийин, чугаалаптар дээш чадап каар-дыр мен» — дээр чугаазы турбас боор деп бүзүрөп артар-дыр мен.

Анна ЧЫМЫЖЫК,
РФ-тиң ниити болгаш профессионал өөредилгезиниң хүндүлүг ажилдакчызы.
Чеди-Хөл кожуун, Ак-Тал суур.

Июнь 17-де Кызыл хоорайның национал парыгында «Хүреш» стадионунга Бүгү-делегей чергелиг холушак дүрүмнерлиг дайынчы хүреш маргылдаазы болган. Ук маргылдаага Кыдат Улус Республикасынан (КУР), Африкадан, Узбекистандан, Россияның Красноярск, Иркутск, Улан-Удэ хоорайларындан, Кыргыз Республикадан болгаш Тываның аңгы-аңгы кожууннарындан аныяк спортчулар киришкен. Ниитизи-биле 22 спортчу тустузунда 11 чидиг сегиржип алышкына адааннажып, күжүн шенешкеннер.

Бирги сегиржип алышкында 52 килограмм деңзилиг мөгелер аразына дайынчы самбога Россияның спорт мастери, ол-ла спорттун хевиринге Узбекистанның беш дакпыр чемпиону Умиджон Акрамов биле Тываның төлээзи, дзюдо база дайынчы самбога Россияның спорт мастери Аржаан Чылбак таварышканнар. Чидиг демиселдин түңнелинде, 3-кү раундтун 28-ки секундазында, Аржаан Чылбак тиелелгени чаалап алган.

Ийиги сегиржип алышкында 60 килограмм деңзилиг мөгелер Кыргыз Республикага төртүтүнген Красноярск хоорайның төлээзи Уулу Бактияр Алмасбекти Тываның спортчузу, хостуг хүрешке Россияның спорт мастеринге кандидат Евгений Мундукай бирги раундуда техниктиг нокаут-биле тиелел алган.

Үшкү ужуражылгада Кыргызтанга төртүтүнген Москва хоорайның төлээзи, самбо хүрешке Москваның чемпиону Уулу Данияр Жонбекти Тываның төлээзи, кик-боксингге Россияның спорт мастери Эртине Монгуш 1-ги раундуда аарышкылыг кылдыр тудар арга-биле тиелел алган.

Дөрткү ужуражылгада 65 килограмм деңзилиг мөгелер КУР-нуң Пекин хоорайдан ушунан Кыдаттың ийи дакпыр чемпиону Ху Цзиньхуй биле кик-боксинг спортунга Россияның спорт мастеринге кандидат, ТР-ниң хөй дакпыр чемпиону Чингис Хомушку таварышканнар. Бирги раундунуң 27-ги секундазында Чингис бодунуң удурланыкчызын техниктиг нокаут-биле тиелел алган.

Маргылдааның кол тиелекчизи Артур Шагжы эш-өөрү-биле.

ТЕРГИИН ЭКИ ТҮҢНЕЛДЕР
КӨРГҮСКЕННЕР

Сегиржип алышкынын тиелекчизи
Аржаан Чылбак.

Дараазында сегиржип алышкында Кыргызтанга төртүтүнген Красноярск хоорайның спортчузу, холушак дүрүмнерлиг дайынчы хүрешке Красноярск крайның чемпиону Уулу Дайыр Калычбекти Тываның мөгези, хостуг хүрешке Россияның спорт мастеринге кандидат, холушак дүрүмнерлиг дайынчы хүрешке ТР-ниң чемпиону Түмен Ондар бирги раундунуң төңчүзүндө аарышкылыг кылдыр тудар арга-биле тиелел алган.

75 килограмм деңзилиг мөгелер: ушу-сандага Кыдаттың ийи дакпыр чемпиону, Пекин хоорайдан Пэнфэй Чжанны Тываның төлээзи, хостуг хүрешке Россияның спорт мастеринге кандидат, дайынчы чогушка ТР-ниң чемпиону Ай-Херел Сагаачы 1-ги раундунуң 52-ги секундазында техниктиг нокаут-биле тиелел алган.

Дараазында холушак дүрүмнүг дайынчы хүрешке, ушу-сандага болгаш самбо хүрешке Красноярск крайның чемпиону Дмитрий Козловка Узбекистанга төртүтүнген Кызыл хоорайның чурттакчызы, самбо хүрешке делегей чергелиг спорт мастери Баходир Бакиев таварышкыш, 2-ги раундунуң 36-гы секундазында Боходир

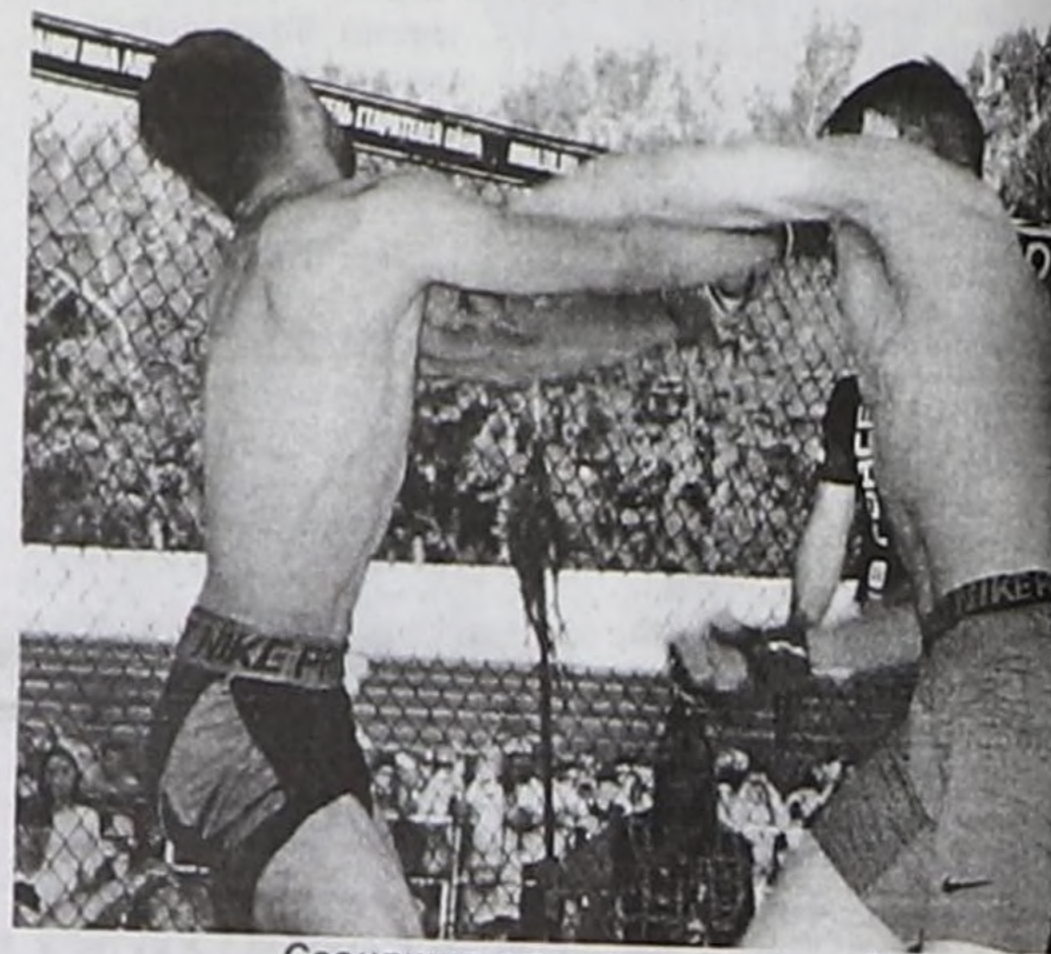
бодунуң удурланыкчызының холун аарышкылыг кылдыр тудар арга-биле кыза тудупкаш, тиелелгени чаалап алган.

Сески сегиржип алышкында Иркутск хоорайның төлээзи, грепплингге Россияның спорт мастеринге кандидат, холушак дүрүмнерлиг дайынчы хүрешке Иркутск облазының хөй дакпыр чемпиону Василий Комлик биле Тываның мөгези, хостуг хүрешке Россияның спорт мастеринге кандидат, дайынчы чогушка болгаш холушак дүрүмнерлиг дайынчы хүрешке ТР-ниң чемпиону, «Сибирьниң күжү-3» турнирнин тиелекчизи Чингис Бадыраа таварышканнар. Изиг

черле таваржыр, мөгед-октадыр — «Мөгениң мадырык» дижит болгай.

Тоску ужуражылга, риканың Кот-д. Ивуар, ликаның төлээзи, кик-бо, Африканың спорт мастер спортка Африканың ийи чемпиону Кофи Кабланне ТР-ниң хөй дакпыр чемпиону, Россияның спорт теринге кандидат Чингис бирги раундунуң 10 секундазында-ла чаңгы шашкаш, техниктиг нокаут удурланыкчызын тиелел алган.

Дараазында эң-не азылг ийи мөгө — Улан-Удэ хоорайның спортчузу,

Сегиржип алышкын үезинде.

демиселдин түңнелинде, ийиги раундуда Василий Чингисти боой тудар арга-биле тиелел алган. Эң-не эгезинден чедиги ужуражылгага чедир тыва спортчулар боттарының удурланыкчыларын чииги-биле алып, улуг кезинде-ле 1-ги раундуда тиелел ап турган болза, бо удаада Чингис Бадырааның аштырып алганы ооң эш-өөрүнге, тренер-башкыларынга болгаш чаңгыс чер-чурттугларынга хомуданчыг болган. Ынчалза-даа кандыг-даа дайынчы кижини аштырышкына

хүрешке Россияның спорт мастери Виктор Егоров биле до, самбога Россияның спорт мастеринге кандидат, Республиканың Начын мөгези Соном Соян ужурашканнар бирги раундунуң эгезинде Виктор Сономны техниктиг нокаут-биле тиелел алган.

Сөөлгү 11 дугаар ужуражылгада ук маргылдааның кол дакпырларының оюну — эң-не орус көрүштүг сегиржип алышкыны эгелээн. Иркутск хоорайның төлээзи Ерошко Всеволод Тываның мөгези Артур Шагжы — бо ийи спортчунуң кызы-даа «Сибирьниң күжү» турнирнин тиелекчилери. Чидиг демиселдин түңнелинде Артур Ерошкога чүнү-даа кылыр бербейн, ол-бо октап, изиг-халдап киргеш, бирги раундунуң баштайгы секундаларында удурланыкчызын техниктиг нокаут-биле тиелел алган, «Сибирьниң күжү-4» деп Бүгү-делегей чергелиг маргылдааның туңгуч чемпиону болган.

Тывага бир-ле дугаар «Сибирьниң күжү-4» деп промторлуг компанияның организаторлуг эрттирген холушак дүрүмнерлиг дайынчы хүрешке маргылдаазына тыва мөгези хөй-аады бедик, чаныш-сыны чок эрес-дидимин көргүзүп тергийн эки чедишкиннерди киришкеннер.

Эрес Кой

Авторнуң тырттырылган чуруктары

Даарта июнь 21 — Бүгү-делегейниң йога хүнү

КАДЫК МАГА-БОТ, САГЫШ-СЕТКИЛ...

Бүгү-делегей болгаш Россия деңгели-биле алырга, бедик чедишкннер чедип алган кижилерниң кадыкшылынче кичээнге чуртталгазының бир кол кээз. Бодун сайзырадыр бо арганы олар культураның бедик деңгелин чедип алыр аргазы деп биле бергеннер.

Йога — депшилгелиг ажил-тиг, шапкын амыдыралдыг кижилерниң кадыын экижир, аныяксыдар, сагыш-сеткил оожургадыр, артык килдер, мага-ботка бүдүмелдер чуртталгазын өйлээр, сагыш-сеткил дойлуушкунунга белен ыспас дээштиг аргаларныч дээзи. Сөөлгү чылдар-делегейде йоганың өөрен-сонуургаарларның саны үдээ. Тывада ооң мөгейкери база эвээш эвес.

Найысылалда «Полет» деп фитнес болгаш йога студиязын Мария Бегзи 2015 чылда ачылган. Аныяк сайгарлыкчы генге бизнес-төлөвилелин таллап, ТР-ниң Спорт болгаш ахтар херектериниң талазы-амамыдан 100 муң рубль детени алган. Мария бизнес-төлөвилелин 2 дугаар олгун тургаш камгалап турган. Ол ынчан улуг хоорайдан чалаттырган арга-дуралыг бизнес-тренерлерниң кичээлдеринден болгаш ер-класстарындан бизнести ырадырының чажыттарын дыка хей ажыктыг, өөргөчүлдерни билип алганын таллап, ТР-ниң Спорт болгаш ахтар херектериниң талазы-амамызынга өөрүп четтиргелеретти.

Йога кичээлдерни кижиниң ш органнарын быжыкты-сагыш-сеткил дойлуушкуну, шаарыына белен алыспас уруп, мага-боттун база ш-сеткилдиң аяннажылга-едип алырынга дузалаар. элдерни оожум хөгжүм-зының үдөлгези-биле эрт-турар мен.

Фитнес деп англи сөстүн азы — кижиниң мага-боду-адык, чараш болуру дээр. колдуу аэробиканың тан-га өөредип турар. Танцы кижини сергек-омак бол-кайгамчык уран чүүл — л таныштырды.

07-2008 чылда Мария ың күрүнениң юридиктиг миязының сөөлгү куру-өөренип тургаш, шылар, диплом ажылынга енир дээр сагышсырааш, ыдынын чидирипкен тур-л ынчан херээжен улуска ичээлдеринче барып, са-еткилин, бодалдарын оо-дып алган. Ооң ачызында

академиязын чедишкнниг, кан-дыг-даа коргуп-сүртээшкн чокка доозуп алган. Ол үеден эгелээш, чаңгыс чер-чурттугларының ка-дыкшылын быжыктырып, төрөөн хоорайына йога төвү ажыдып алыр бодал төрүттүнген.

Эгезинде студиязынга фитнес, чөөн чүк улузунуң, зум-ба танцыларын болгаш йога кичээлдерин эрттирип турган болза, эрткен чылын тренажер залын немей ажиткан. Мария РФ-тиң фитнес болгаш аэро-бика федерациязының Крас-ноярск хоорайда салбырынга йога шимчээшкннерин ушка-рып-башкаар тускай эртемниң удуртукчузунга өөренип алган. Ооң кичээлдеринге школа назы-лыглардан эгелээш, 60 хардан өрү кижилер күзелди-биле кээп, сагыш-сеткилин, нерв система-зын оожургадып, кадыкшылын быжыктырып ап турарлар.

Мария-биле чугаалажып ора, ооң доктаамал хүлүмзүрүп турарын, ажык сеткилин, эвиле-ээлдээр эскердим. Ол амгы үеде үш дугаар өпоялыг болурунга белеткенип турар. Өг-бүлө, ажы-төл — делегейде эң-не үнелиг чүүл деп ол онзаллап чугаала-ды. Дөрт ай ажыг иштиг аныяк аваның ээлгирин магадап хан-

Ол авазының кайгамчык чараш ак-көк карактарын дөзөп алган.

“Тывада Аныяктарның бот-идепкейиниң чылын чарлааны оларның чаа бодалдарына орукту ажыдып, дидим идея-ларын амыдыралга ботта-дыраларына улуг идигни берип турары-дыр. Эгелеп чоруур аныяк сайгарлыкчылар ботта-рын тып, сагыш-сеткилинге тааржыр, ынак херээш ажыдып алырын күзээр-дир мен. Чижилге тургузуп турар чедишкнниг сайгарлыкчыларга адааргал сет-килдиг болбайн, оларның чажыт-тарын, эки талаларын тып, арга-дуржулганын өөренир болза эки. Эки, чаагай сеткилдиг болурга, бизнестер ала-чайгаар шуудай бээр. Боттарыңарны бүгү тала-биле сайзырадыңар, ол ынчан чедишкнниг болур силер” — деп, ол арга-сүмезин катты.

Чайгы үеде Национал паркка суббота санында халас йога ки-чээлдерин эртенгиниң 6.00, 9.00 шактарда күзелдиг кижилерге “Хүреш” стадионунуң чанын-да кылымал шыкка эрттирип турар. “Сөөлгү үеде аныяк-өскен-даа, улуг назылыглар-даа амыдыралдың кадык омур-хе-вири чаагай чаңчылы кылдыр шилип ап турары өөрүңчү-дүр.

Мария Бегзи.

ра тудары-биле Мария Олеговна аңгы-аңгы акцияларны чарлаар чаңылдыг болу берген. Чижээ, бирги айында халас кичээлдээр, доктаамал кээп турарларга чи-игелделер база көрдүнген. “По-лет” студиязында ол боду йога кичээлдерин эрттиреринден аңгыда, танцы, фитнес, трена-жер, хол-биле маргылдажыр башкарыкчыларга оран-савазын хөлөзиге берип, оларга акша-төгерик ажилдап алыр арганы база көргүзүп турар.

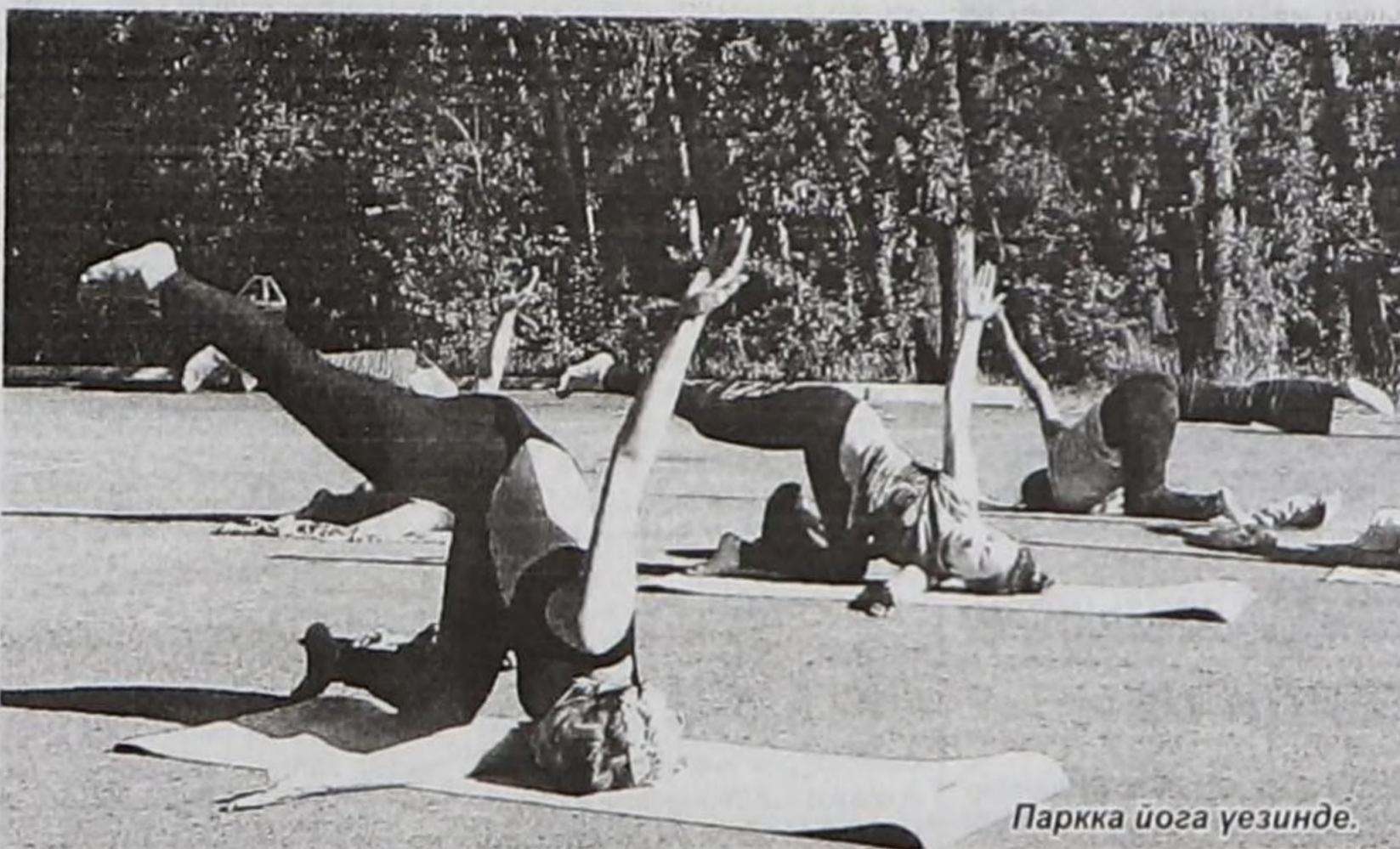
2014 чылдың декабрь 11-де Индияның Чазаның Даргазы

суртаалдап, йога өөредии, ки-чээлдерин, шуулганнарын, семи-нарларын, конференцияларын, лекцияларын эрттирип, байыр-лаар. Июнь 24-те йога хүнүнге тураскааткан кичээлдерни «По-лет» деп фитнес болгаш йога студиязының удуртукчузу Мария Бегзи Национал паркка эртти-рер. Ынчангаш республиканың чону мага-боду кадык, чараш, дурт-сыны ээлгир, сеткили сер-гек болуксаар болза, чай чогуңга сылдаглавайн, бот-сайзырал алыр арганы ажыглап, артык шакты тып, бодуңарга белектен кылып алыңар.

Йога кижиниң угаанын чыры-дып, коргуп-сүртээшкнден бол-гаш багай бодалдардан хостаар. Оон аңгыда эндокрин система-зынга, психиктиг кадыкшылга эки салдарлыг. Доктаамал йога шимчээшкннерин кылып турар кижилерниң чоорту чуртталгага ынаан, бодунга бүзүрели улгатка-нын болгаш эки күжү (энергиязы) көвүдөп турарын эскерип болур.

2016 чылда Тывада “Аныяк сайгарлыкчылар ниитилежил-гези” деп хей-ниити органи-зациязының «Скифтерниң алды-ны» деп шаңналының “Чылдың тергиин фитнес төлөвилели” деп номинацияга “Полет” деп йога болгаш фитнес студиязы тиилекчи болган. Мария Бегзи үш дугаар аас-кежиктиг ие болу-рундан аңгыда, студиязын улгаты-рып, уругларга дыштанылга, нугуушкун өрээлдерин немей ажыдарын мурнуку планнарында салып алган болду. Ынчангаш аңаа сорулгаларын чедип алырын күзедим.

Шончалай ХОВАЛЫГ.
Авторнуң тырттырган чуруктары.

Паркка йога үезинде.

мадым. Йога шимчээшкннерин доктаамал кылып турар болгаш, ол кезээде чазык аажы-чаңгы, эки бодалдарлыг, мага-боду каң дег кадык, сергек.

Аныяк сайгарлыкчы интерна-ционалчы өг-бүлөгө төрүттүнген. Ачазы тыва, а авазы орус омактыг.

Эртенгиниң 6 шакта паркка тур-гузуп каан тренажерларга улуг назылыглар кадыкшылын, күш-шыдалын быжыглап, а аныяктар сула шимчээшкннер кылып, халчып турарын эскерип болур” — деп, ол магадап чугаалады.

Күзелдиглерни бодунче хаа-

Нарендра Модиниң эгелекчи саналы-биле Бүгү-делегейге йога хүнүн байырлаарын КНО-нун Кол ассамблеязы тургускан. Бо бурунгу өөредиг Индиядан келген.

Ол хүнде бүгү делегейге амы-дыралдың кадык омур-хевири

гү талазы-биле бүдүштүг кижиге дугайында

БУРУНГААР КӨРҮШТҮГ

З.Ш. Көк-оол аттыг на-нал хөгжүм-шии теат-га кайгамчык таланты-мөгейикчим Владимир жактың 50 харлаан оюн-раскааткан концертинге бердим. Зал шыгырт у, хостуг олут чогуңдан аларда олургулапкан-даа бар.

Владимир 1989 чылдан эге-аяннар ансамблиниң ба-изи болуп келген. Ол «Ба-ар самы», «Дембилдей», «Танцы», «Байырлалдың ы» деп хейге билдингир

танцы-самнар-биле чеже-чеже черлерге гастрольдаваан дээр. Эде тургустунуушкун үезинде чаа үзел-сорукут кижилерге орук ажиттыган. Владимир ба-лет артизиден аңгыда продюсер база кижиге. Үениң девии-биле чаа-чаа дилээшкннерлиг дидим сорукут эгелээшкннерниң бирээзи. Аныяктарга «Камон-Брекет» деп танцы-сам бөлүүн тургускан соонда, ооң ат-сураа билдингир апарган.

1996 чылда тыва сценага бир дугаар «Ураанхай» деп Мюзик-Холл көрүкчүлерге кайгамчык

солун, экзотиктиг танцы-сам болган. Ол болза Владимирниң бурунгаар көрүжү, дидим базымы.

Володя тыва эстраданың «хааны» — Олег Сарыглар биле 2006 чылда «Тываның сылдызы» деп төлөвилелди тургусканнар. Аңаа аныяк салым-чаянныглар кестүп, чоорту олар тыва чоннуң ынак ыраажылары болу берген.

Кезээде чаа дилээшкннге бүргеткен чоруур Владимир Ооржак «Талантылыг өг-бүлө» деп төлөвилелди ажиткан соон-да, Өвүр кожуунга чурттап чо-раан кайгамчык салым-чаян-ныг өг-бүлө — Чымбалактарны тодарадып эккелгенинге канчап

чоргаарланмас бис. Бо өг-бүлө чүгле Тывага эвес, Россия чер-гелиг ыры мөөрейинге Дээди шаңналды чаалап алганнар. РФ-тиң бедик национал шаңналын тос өг-бүлөгө тудускан, оларның бирээзи Чымбалактарның өг-бүлөзи болганынга тывалар чоргаарланып чоруур бис.

Владимир Борашевичиниң чорудуп келген культура-масса-лыг ажилдарын санаары берге, ол чонга өөрүшкүнү, көрүштүг, хөглүг байырлалдарны бараал-гадып чоруур. Олышкаш «Найы-сылал» ансамблиниң тургузук-чузу, ында база талантылыг оолдар кыстар хаара туттунган.

Чонга чараш чүүл, өөрүшкү сөңнеп чоруурлар кажан-даа хар-назын, мөзү-бүдүш талазы-биле өскерилбес. Владимирни бежен харлыг дээрзинге кижиге бүзүрөп-даа шыдаас. Ол дээр-ге бүгү талазы-биле бүдүштүүн көргүзүп келгениниң бадытка-лы-дыр.

Тыва Республиканың куль-туразының алдарлыг ажилдак-чызы Владимир Борашевич Ооржакка ам-даа чаа-чаа чогаа-дыкчы, тывыңгыр-сагыңгыр улуг күштү йөрээдим.

Светлана ДАНЗЫН-ООЛ,
ТР-ниң культуразының алдарлыг ажилдакчызы.

Фестиваль

ИХЯ-НЫҢ «УРААНХАЙЫ» III ЧЕРГЕНИҢ ЛАУРЕАДЫ БОЛГАН

Июнь 8-12 хуннеринде Москва хоорайга Россия-ның ИХЯ-ның ажилдакчыларының аразына «Щит и Лира» фестиваль болуп эрткен.

Аңаа Тываның салым-
чаяанның полиция ажил-
дакчыларының аас чогаал ан-
самбли «Ураанхай» киришкеш,
«Ыры-хөгжүм ансамбли» деп
номинациязынга III чергениң
лауреады болган.

Россия хүнүндө найысылалдың база бир тоолзуг сесерли «Поклонная гора» деп ыдык дагга фестивальдың түңнел концерти болган. Тываның

хөгжүмчү-полицейжилери
муң-муң чон, мөгейикчилер
чылган черге аян тудуп, дош-
пулуур, игил, кеңгиреге ой-
нап, каргыраа-хөөмей-биле
чоннуң ырлары «Эзир-кара»,
«Чорумалдың кожаңарын» ба-
раалгатканнар.

Россияның 72 регионундан, иштиги херектер килдистеринин 6000 ажыг ажилдакчының аразындан, 500 полицейжи фестивалга киржип, амыр эвес шыгальданы эрткен түннелинде, 350 киржикчинин аразында Тываның төлээллери бары – чогааранчыг

ИХЯ-ның
парлалга албаны.

(Уланчызы. Эгези №70
"Шында").

Тыва Арат Республика
1944 чылда эки тура-биле

Совет Эвилелинин составына киргенде, ажил-агыйның бүгү адырларының, культураның, ниитилел хөгжүлдезиниң кончук дүрген бурунгаарлаашкынын эгелээн. Көшкүн амыдыралдан сууржун байдалче шилчип, коллективтиг күш-ажалче шилчишшин, эртем-культура, өөредилге, тудуг, садыг, улуг-биче бүдүрүлгелер, энергетика, транспорт-орук айтырыгылары каш-ла чыл иштинде бурунгу Тываны таныवास кылдыр өскертипкен. Ооң-биле кады Коммунисттик партия ачыг арага таныवास тываларга эң баштай жыы 96 градус спиртти 200 литрниң кара доскаарларына ккелген. Олар садыглар дашында, хендирге демир кружка аглап каан тургулаар. Садыгжы ий-чаңгыс спирт алыр улуска, ол кружкага граммнап хемчээп ээр турду.

Ол үениң дугайында Тыв Республиканың культуразыны алдарлыг ажилдакчызы, драматург Клара Сагды мону чуугаалап турар. Ол бичии турда Шемиге садыг чанынга ак бидоннар эккелген-дир. Оларны бирээзиниң аксын ажыдып каанында суг хевирлиг чүве бар боорга, келген улус салаазынынаар суп амзаңгырлааш: "Аа-тфук-тфук, ажыын!" — дээш дүкпүрүп-хаккырып турганнар "Спирт" деп чүве бо-дур" — дижип, чамдык кижилер мындыг бир анык эр салаазын суп каап, ону амзаңгырлап, шыдажып-лап турган. Үр болбаанда ол эр часык өл хар кырынга ужул калган. Ону көргөн улус, ол торгу додарлыг ак хураган кежи тоннуг, дордум куру чештинип калгаш, мал-гашка ужул калган эрни көргөш: "Азаның ажыг арагазы — "спиртти" амзапкан кижидир" дижип турганнар-дыр.

Лагаалар аразындан

КЕЛДИ-ЛЕ!

баар» — деп, сактып чугаалаар. Эрткен чүс чылдың 1980-90 чылдарның оолдарына «Иван-оол келди-ле!» деп чугаа дыка коргунчуг хай-халап-биле дөмей. Оон дезер дээш пат-ла боор бис» — деп ам-даа сактып чугаалаажырлар.

Ижер спириттин соон дарый 40 градус ажыг водканы, совет эрге-чагырга көшкүннери бис терге чаа езуга өөредире-биле, Саян артындан доктаамал киир сөөртүп эгелээн. Коллективтиг ажил-агы үезинде чонда акша чогундан, оларның садыгларын-че араганы киирбей турган. 1960 чылдардан эгелеп колхозтарны совхозтарже шилчидип эгелээн. А совхоз ажилчыннары: малчын-нар, саанчылар, трактористер, чолаачылар, комбайнерлер ай бүрүзүнде алып, хөй эвес-даа болза шалыңныг апаргандар. Ынчан-на совет эрге-чагырга "оттуг сугну" — водканы, ижер

Бир катан Иван Долаанович
будун сып алган. Колдуктааштыг
кылаштап чорда, бичии оолдар
ону долгандыр маңнап, кочулап,
«Биске чедер звес сен» деп, хал-
чып турган дээр.

Оолдар-биле ойнап, сывыртажып чорда, салым-хуузу аңаа чүгө кыс уруглар хайырлаан. Ынчалза-даа кыстары аңаа уйнуку-оолдарны элбээ-биле бодарадып берген. Амгы үеде бистиң суурнуң солун кижизи Иван Долаанович уйнуктарына бүргеттирип алган, оларын ажал-ишке өөредип кижизидип чоруур.

Анна ШУЛУУ,
РФ-тиң ниити болгаш про-
фессионал өөредилгезиниң
хүндүлүг ажылдакчызы.

Чеди-Хөл кожуун,
Ак-Тал суур.

ТЫВАЛАРНЫҢ ЧАЖЫТ ДҮЛГҮҮРҮ

• Маадыр-оол ХОВ

“Баштайгы шалыңны чуур чүве” — дээннер. Мен, арага ишпес, ону танывас-даа боорумга, боттары демдеглээри-биле бир рубльди ап алдылар. Ынчан мен ажыг араганы ижериниң орнунга каш-даа акшаны бериптеринден хараманнамас турган мен. Эзирик улустуң кандыг чаржынчыын кижиле билбес боор бе. Дараазында шалыңнар алганда, бригада эрлери мени: «Улуг кижидир сен, школаны доозупкан, бо хевээр чаш чоруур сен бе?» — деп сурган эгелээннер. Долгандыр

амыдыралында арага ижери ажил-биле тудуш чүве болган. Амыдыралдан чыдып калбазы-биле ажыгзынып турза-турза, совет езуну шиңгээдип, чоорту эш-өөр-биле водканы, чартыктай сугга холуп аарга, 48 градус апаар ажыг спиртни амзаптар апардым. Ак-Довурактың «Тыва даг-дүгү» комбинаты Тываның даг үлетпүрүнүн эң баштайгызы болганда, маңаа бедик эртем-билигиги, бедик культу-ралыг инженерлер, техниктер, тускай эртемниг ажилчыннар ажилдап турганнар. Олар шупту соңгаартан, Совет Эвилелиниң янзы-бүрү булуңнарындан келген болганда, оларның культуразын өөренип турарывыс чугаа чок. Ол бүгүнүң аразында араганы канчаар, кандыг янзылыг, кааа ижери биске — тываларга улуг өөредиг бооп турду. Дорту-биле алырга, Совет Эвилелиниң эң дурунгаар депшилгелиг бүгү культуразы Ак-Довуракка үлегери-нижек болган. Ол культура арага алазы-биле мындыг: акша-ша-мың алганда, ону «чуур», күрү-ениң улуг байырлалдарын албаа-биле арага-биле демдег-лээр, төрүттүнген хүнүн база-ла кылаң-кара»-биле демдеглээр. Тывалар кайы шагда төрүттүнген үнүн демдегледип чораан боор! Истер чүгле үш дойлуг тур-ган болгай бис: төрүттүнгенде, өлгөнгөндө база алды оран-е чоруй барганда. Бир звес-рус эш-өөрнүң езузун — куль-туразын эдербес чүве болза, амыдыралдың амгы агымындан чыдып калган кижиге боорун ол-дунды болбазы-биле аныяк кижиге арага-биле холбашкан төрүт-түнген хүннү, өскө байырлалдар-ы чоок улузун-биле дашка тут-уш демдеглээри чаңчыл апарды.

Ол чылдарда эзиртир сук-
сун — арага кижилер аразында
телевир кылырда, акшаны со-
луп, *валюта* апарган турду.
Ынчангаш кандыг-бир мерге-
жилди кижиге: электрикке, сан-
техникке, сварщикке, моторист-
ке, трактористке, чолаачыга,
токарьга, бызаңчыга хууда
ажыл кылдыртып алган болза,
аңаа акша, рубль сунмайн, бир
шил водканы холунга тутсур
турган. Шак ындыг арга-биле
тывалар хөй кижиге сигенин
кестирип ап, өдөк-көржеңин
коптартып, бажың-багадын
туттуруп өөрөндилер. Шак мын-
дыг «телевирниң» ачызында
мергежилиниң аайы-биле тускай
мергежилдиглер, уран-шевер
кижилер үр болбаанда арагага
хандыкшып, өг-бүлезинге, ажы-
төлүнгө халак-хилекти чедирип
эгелзэннер. Мындыг таварыл-
ганы сактып келдим. Бир улус
тракторист оолга ховудан тараа
сигенин эккелдирип алганнар.

Кылган ажилдың «төлө»
ол анык эрге арага сыга
типкеннер. Арага ижиң
эр эзирээш, соонда те
лыг, илчирбелиг трактор
суурнун кудумчуларын
дег, уш-баш чок шаап
берген. Улуска-даа, чүгө-
гарал чедирбээн. Ынчал
шериг безин барып чет
анык эрниң амыдырал-ч
газы чаңгыс кышкы кез
дедир өскерилген, бо бол
дээш ол 5 чылда хоста
казып шииттирди.

Чоорту кандыг-бир өөр
азы муңгаралды арага-бил
галаары» база езу-чаңчы
берген. Ынчан тывалар д
төрелинче, хоорай, суур
ада-иезинче, кыштаг-ча
ларда малчыннарынче ба
сөңнүг баары чурумчаа
чокта оларның-биле чура
үнмес хевирлиг апарган.
Баар дээн оолдарны арага
айытпайн үдээр звес. Ул
бүдүрүлгезинде харыысал
нарын даг техниказы ба
рар кижиге арагалаан со
ажылдаарының бергези
кончуг. Ооңкадында өг-бүлө
гыш-кырыш бо-ла кыптыга
эзирик тургаш кижиге бо-ла
«ужуражылгарга» тавар
Дыштаныр хүннерде эш-
биле арагалаашкындан эш
нуургал чиде бээр. Сактыр
кырымда бүргөг кара булу
доктаамал мени шыва бе
дег-даа. Бистер — дагжылар
акша-төгерики ажилдап ат
балгай бис, оовуру барым
кылып алган чоорул тоар би

Араганы дөр бажыңче дүткөзш, ону чарылбас өңү кыла бергениңде, улай иж кениңде киж и арагага чан бээр чүве болгай. «А богда черле болзунам!» деп бо а сугдан ыраар-дыр деп бод бээр сен. Ол чүгө элзэн, к хонуктарга чедер. Чанында к чурттап турар кожаларын, к бүрү кады ажылдап турар з өөрүң хөй болгай, олар бир чылдагаан-биле катап-ла даш көдүреринче элзедип апаарла. Бир-ле чайын Ак-Довуракты Постоянныда кудумчуларын кылаштап чорумда бажымы «Чүгө мен араганы ижил чору киж и боор мен?» деп айтыр тыптып келген. «Хилиңчектен кылдыр кызып-кызып ижил-ти чоруур мен аан. Аныяк шамда арагадан ыракка турумда кайы хире өөрүшкү-манчалыг, каяа даа чоргаар чоруур ийик мен. Кырымда мөңгө чырык хүн, көкдээр ыравайн турбажык бе. Ам дээр эртенинде кудумчуда улус арны көөрүндөн безин чаржынар мен оларның мурнунга бир-ле упу буруулуп чүве кылыпкан ышкы. Ээ, арага деп хайлыг дииренда мөңгези-биле кандыг-даа эмчидузазы чокка ыраар-дыр!» — деп ынчан бүдүү иштимде шийтип хүлээп алдым-даа. Ол-ла бода-нып чорааш, хензиг чартык литр иштинде «кылаң-кара» кандыг-даа эртем-билиглиг, кыдыг-даа эрге-дужаалдыг, мөгө-шыырак чемпион-даа орус, тыва, украин, хакас сөөгү ылгал чокка — кымны-даа «ужур октап», киж и мөзүзүн ышкындырыптап, ол хамаан чок кижилерни амы-тынындан чарылдырыптап күчү күштүг болганын бодап чор мен.

(Уланчылыг).

**"Ураанхай" ансамбли
Москвада.**

Чагаалар аразындан

ИВАН-ООЛ КЕЛДИ-ЛЕ!

Билдингир чогаалчы, киносценарист, режиссер, кино артизи Василий Макарович Шукшиннің чечен чугааларын номчааш, кижиге бистиң амыдыралыгыста чуртталганы каастап чоруу, солун, чырыткылыгы улустар база эмгежок деп бодай бээр.

Оларнын бирээзинге «Жда-
нов» совхозтуң ат-алдарлыг ме-
ханизатору, Москвага Улус ажил-
агымының чедиинкиннериниң
делгелгезиниң киржикчизи, 5
кыстың ачазы, хөй уйнуктарының
кырган-ачазы, ус-шевер Иван
Долаанович Сурун-оол хамаар-
жыр. Боду чолдаксымаар мада-
гар мага-боттуг, ажилынга ээ-
харысалгалыг, ажил-агыйжы
ада. Ооң суурда ады Чаззаар
Иван-оол. Онзагай чүүлү – бичии
оолдар-биле ойнай-сылдай сы-
вырташкан турар. Бичии оолдар
ону көрүп каар болза, ол оранга
турбас, ыглап-ыглап дезип бар
чыдарлар. Өөнүң ишти Роза Чон-
дан-ооловна: «Суглап чорупкаш,
кочалдарын кудук чанынга каап-
каш, оолдар сывыртап чоруй

ВАНДАЛЫ ОСТАВИЛИ БЕЗ СВЯЗИ ЖИТЕЛЕЙ РЕСПУБЛИКИ

С потеплением в Республике Тыва участились случаи кражи кабеля местного оператора связи ПАО «Тывасвязьинформ», злоумышленники похищают кабели километрами, оставляя без связи целые микрорайоны городов и населенные пункты. Напряженная ситуация наблюдается в г. Кызыл, пгт. Кызыл-Мажалык, с. Мугур-Аксы и Кундустуг. За последние два месяца зафиксировано 27 случаев кражи кабелей связи, преимущественно в чердачных помещениях многоквартирных домов г. Кызыла. На сегодняшний день направлено 16 заявлений в УВД г. Кызыла по фактам краж кабелей в микрорайоне Автодорожного техникума. По двум случаям виновные пойманы, были возбуждены уголовные дела.

Каждый раз специалисты в срочном порядке восстанавливают связь, ущерб понесенный Обществом в целом значительный. Из-за алчности злоумышленников пользователи остаются

без доступа к сети Интернет и телефонной связи. Самое обидное зачастую такие кражи оказываются бессмысленными и не приносят для вандалов никакой выгоды. ПАО «Тывасвязьинформ» как ведущий оператор связи переходит на современные технологии передачи данных используя волоконно-оптические кабели. К сожалению, не все знают, что волоконно-оптический кабель состоит только из стекла и при сдаче в пункты приема металлолома ценности не имеет. За совершение подобных преступлений виновных лиц могут привлечь к уголовной ответственности по статьям 158 (кража), 167 (умышленное уничтожение или повреждение имущества) УК РФ. Кроме того, лица, повредившие кабель, обязаны возместить компании материальный ущерб.

В настоящее время ПАО «Тывасвязьинформ» совместно с партнером и с правоохранительными органами проводит

мероприятия по выявлению и предотвращению новых краж, и порчи кабелей. Устанавливаются сигнализации и камеры видеонаблюдения на объектах связи.

Просим жителей домов проявлять бдительность и гражданскую позицию: обращать внимание на подозрительных лиц, которые открывают электрические шкафы в подъездах домов, не бояться спросить, кто они и что делают. Сотрудники, обслуживающие линии связи в электрических шкафах всегда должны иметь с собой служебное удостоверение и специальную форму с наименованием компании. В случаях обнаружения лиц, совершающих противоправные действия, просим сразу же звонить по телефонным номерам ТСИ: +7(39422) 2-18-91, +7 (39422) 3-25-08.

Только совместные действия правоохранительных органов, связистов и граждан приведут к снижению числа краж и позволят защитить от нарушителей объектов связи.

ПАО «ТЫВАСВЯЗЬИНФОРМ» РАСШИРЯЕТ ЗОНУ ПОКРЫТИЯ СЕТИ ИНТЕРНЕТ

«Тывасвязьинформ» продолжает развитие сети передачи данных по технологии GPON. На прошлой неделе компания завершила строительство и запустила в коммерческую эксплуатацию сеть в пгт. Сукпак. Теперь жителям улиц Буруле, Салчак Тока, Кечил-оола и Юртаева стали доступны высокоскоростной Интернет, «Интерактивное телевидение», цифровая телефония. Технология GPON, применяемая преимущественно в частном секторе, имеет ряд

преимуществ: оптика проводится непосредственно в дом абонента, большая пропускная способность канала и, как следствие, возможность подключения нескольких услуг с одного абонентского устройства.

Помимо пгт. Сукпак с начала лета имеют возможность подключения к высокоскоростному интернету и жители правого берега, проживающие по улицам Свердлова, Орджоникидзе, Холмистая, Серекея, Набережная, Клубная и переулков Серекея, Тополиный,

Эзрбекский, Хемчикский.

Модернизация существующих сетей на новую технологию доступа к сети Интернет GPON коснется и жителей частного сектора пгт. Сукпак, абоненты данного микрорайона могут пользоваться высокоскоростным Интернетом уже этим летом.

Более детальным списком домов, имеющих техническую возможность подключения к услугам связи можно ознакомиться на официальном сайте ПАО «Тывасвязьинформ»

ГБУЗ РТ САНАТОРИЙ-ПРОФИЛАКТОРИЙ «СЕРЕБРЯНОЕ ОЗЕРО»

приглашает на оздоровительный отдых в пансионате «Серебряное озеро» на оз. Дус. Стоимость – 7700 рублей за 7 дней проживания или 3-х местных уютных номерах, с 3-х разовым питанием, оздоровительными мероприятиями и увлекательными прогулками!!!

СРОКИ ЗАЕЗДОВ:

- с 10 июня по 16 июня 2017 года
- с 17 июня по 23 июня 2017 года
- с 24 июня по 30 июня 2017 года
- с 01 июля по 07 июля 2017 года
- с 08 июля по 14 июля 2017 года
- с 15 июля по 21 июля 2017 года
- с 22 июля по 28 июля 2017 года
- с 29 июля по 04 августа 2017 года
- с 05 августа по 11 августа 2017 года
- с 19 августа по 25 августа 2017 года
- с 26 августа по 01 сентября 2017 года
- с 02 сентября по 08 сентября 2017 года

Бронирование номеров по телефонам: 9-20-78, 8913-845-47-87

Реализация путевок осуществляется по понедельникам и четвергам в Доме Туризма каб. 1 на 1 этаже с 10.00 часов.

Возможна оплата по безналичному расчету.

Государственное унитарное предприятие ПРОЕКТНО-СМЕТНОЕ БЮРО

Переехали на новый адрес г. Кызыл, Красноармейская, 100, 4 этаж, кабинеты 1

- Жилые дома, коттеджи; Раб. тел.: 2-31-59
- Кыштаг для чабанских стоянок; 3-20-64 факс
- Градостроительный план земельного участка; 2-32-59
- Перепланировка и реконструкция домов и квартир. сот.: 8-923-26 guppsbrt@mail.ru

Өл ааржы (божа) хүлээп ап тур бис
Харылзажыр тел: 8-923-385-4535.

Орус дылда чарлалдарны ук организацияларның
дилээ-биле очулга чокка парлаан.

Вашу рекламу прочтет вся Тува на страницах газеты «ШЫН».
«ШЫН» — газета, которая распространяется по всей территории республики. Т: 2-18-10.

УАЗ автомашинага артык кезектерни садып база ЧАГЫДЫП ап болур!
Чагыдар болза (УАЗ, ВАЗ, ГАЗ) өртээ Новосибирск хоорайны болур. 10 хууга чедир чиигелделиг

Өнчү хевиринден хамаарылга чокка (бюджет – 44-ФЗ-ның 93 чүүлүнүн 1 кезээниң 4 пунктузун эзугаар) организацияларны болгаш албан черлерин таарымчалыг керээ эзугаар кады ажилдажылгаже чалап тур бис.

Кызыл хоорай, Интернациональная кудумчузу, 115 (2 каът) тел. 8-913-358-08-88.

ИП Фатеев А.Ю.
ОГРН ИП 315171900004490

Эмчи Будданың мандаазын Кызылга тудар

Индияның Сера Ме хүрээзинден Ринпоче болгаш Геше Башкылар Кызылда «Манджушри» аттыг шажын төвүнге Эмчи Будданың мандаазын июнь 27-ден июль 2-ге чедир кылып тургузарлар.
Манда «Манджушри» төвүнге ол-ла хөвээр артып каар, чүдүкчү чон

айыс алып аргалыг болур. Арабуян чыып алып кайгамчык бай, тургустунган.

Буяныңар көвүдөп, мергендер сайзырап-ла турар болз. Адреси: Рабочая, 97. Тел: 8-913-355-82-08.

«Манджушри» аттыг шажын

МӨГЕЙИГ

Бистиң ынак уруувус, дунмавыс, хүндүткөлдиг киживис, ада-иезиниң эңерелдиг, чассыг уруу, кады чурттаан эжиниң быжыг чөлөнгиижи, даянгыжы, чараш кызының ынак иези, хөй санның дөргүл-төрелиниң бүзүрелдиг идегели, эш-өөрүнүң эргим эжи, Өвүр кожуунуң хөй талалыг дуза чедирер төптүн консультантызы – **Ульзана Борисовна Донгак** хай-халапка таварышкаш, кезээ мөңгөде чырык өртемчейден, чоок кижилеринден чарлып чоруткан. Бистиң эргим киживисти сөөлгү оруунче үдежи, кадыг берге үелерде ажыг-шүжүүвүстү улежи, сагыш-сеткиливисти оожургадып, чагыг-сүмезин берип, улуг деткимчени көргүскен Тыва Республиканың Баштыңы

Ш.В. Кара-оолга, Өвүр кожуун чагыргазын Хандагайтының школа, эмнелге, почта, шүлү, кызыгаар коллективтеринге, хөй саны өөрүңге, чаңгыс классчыларыңа, кудала, бүгү чонувуска моральдыг болгаш мате дузаны, улуг деткимчени көргүскени дээш чег мөгейип, улуу-биле четтиргенивисти илере

Эргим киживистиң бүдүштүг, турун чаңын кезээ мөңгөде сактып, каттырымза хүлүмзүрүүн утпайн, кылып, бүдүрүп чорай ижин үнөлөп, чоргаарланып, сактып арта

Ада-иези, өөнүң ээзи, дуңмалар

солунуң сайтызы://shyn.ru / электронуг почтазы: shyntuva@mail.ru shyntuva@yandex.ru Неделяның тиражы: 14445 экз. Үндүрүлгениң тиражы:

«ШЫН»

ТУРГУЗУКЧУЗУ:
Тыва Республиканың Информатизация болгаш харылзаа яамызы.
Кол редактор А.С. ШОЮН
Редакцияның болгаш үндүрүкчүнүн адреси: 667000. Кызыл хоорай, Красноармейская, 100.

РЕДАКЦИЯНЫҢ ТЕЛЕФОННАРЫ: Кол редактор А.С. Шююн – 2-01-35.
Кол редакторунуң оралакчызы – 2-17-91.
Секретарь В.М. Чактар – 2-30-69; тел/факс (394-22) 2-30-69.
Бухгалтерия, реклама, чарлал килдизи (Н.Б.-Б. Оюн, А.А. Лагбы) – 2-18-10.
РЕДАКЦИЯНЫҢ КИЛДИТЕРИ:
Нийтиел-политиктиг (редактору Ш.М. Суван, корр. С.Ө. Ооржак).
Экономика, үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый (редактору Д.С. Монгуш, корр. С.А. Даргын-оол).
Социал айтырыглар (редактору Н.С. Эргел, корр. Ш.Н. Ховалыг) – 2-17-94.
Культура, чогаал, медээлер база спорт килдизи (редактору А.Н. Соян, корр. Э.Н. Кол).
Очулга (редактору Д.И. Чыдым, очулдурукчу А.К. Ооржак).
Солун чыскаакчылары С.Н. Монгуш, А.К. Ооржак.
Корректорлар А.Ч. Чамзырын, Ч.Н. Мачык.
Нийти телефон – 2-30-69. Солун кепбейн барганда, 3-14-94 телефонго долгаар.

Расч. счет № 40603810900004000277
Корр. счет № 30101810500000000735
БИК 049304735 ИНН 1701008465
КПП 170101001
ОАО АБ «Народный Банк Республики Тыва» г. Кызыл.

Харылзаа, информация технологиялары болгаш массалыг коммуникациялар адырынга хайгаарал талазы-биле Федералдыг албанның Тыва Республика талазы-биле эргелели «Шын» солуну 2012 чылдың декабрь 3-те бүрүткээн. Херчилелдин дугавы – ПИ № ТУ17-00068.

Солуну «Тываполиграф» ААН-ге парлаан (Кызыл, Шетинкин болгаш Кравченко, 1). Солунда парлаттыг материалдар торларын бодалдары редакциянын туру дүүлөй барып болур. Айыттыг саннары өске-даа фактылары, дыннадыгы дээш боттары харылаар.

Чагыдылга индекс: хуу кижилерге – 11530, организацияларга – 31730. Солун неделяда үш катап үнер. Хемчээли 3 парлаар ама. Номериң парлаггаже дузагааны: график эзугаар – 21.00, херек кырында –